

Общественно-политическая газета
Ханты-Мансийского автономного округа – Югры

ХАНТЫ ЯСАҢ

ПЯТНИЦА

29 января 2016 года

№ 2 (3446)

www.khanty-yasang.ru

Основана 1 ноября 1957 года

2016-мит оҥ Няврёмәт оҥа аҥщәсы

Л. Спирикова верумжур

Сәрханҥ мұв әвет

Тәм
номерән
лұнтаты:

3

Округ кәща не
Н. Комарова
Нижневартовск
мұва янхәс

7

Сәрханҥ мұвәң
айдат ханты хә
Валентин Тэвлин
вәлупсәд оҥәңән

9

«Ханты ясаң»
газетаевн
рәпитты не
Надежда Вах
50 оҥа йис

12

Хутыса Сәрханҥ
районән «Кантык
ях» община
рәпитл

13

Ларьяк кәртәң
пәдьницайн
рәпитты не
Н. Кочеткова
вәлупсәд па
рәпатаед оҥәңән

5

Югра мұв правительствa мирхот

Мәнум лапәтн округ кәшә ләңкәр хә Геннадий Бухтин правительствa мирхот тәс. Шәтә хәскем вер нух вантсы. Ши күтн әшколайтн нявремәт детутән лапәттә вер олаңән путәр мәһәс.

Тәмхәтл округ вух унтасн кашәң вәндтәйдтә няврема 44 шойт арат вух лапәттә вера есәлдә. Ши тумпийн шәкәштә пушхиет, кәши-мәш тайты нявремәт па шимд тыдәш вух вүтә хоттед әхн енумтә тәпиет хәтл мәр кәт пүш төрум

пәтә лапәтдәйт. Дыв пәтәдә 126 арат шойт вух есәлдә.

Вәндтәтә па айлат әх верәт тәтә департамент кәшә не Любовь Ковешникова ясәт ширн, әшколайн дәшәтум детутәт ар пеләк нявремәтә ән рәхдәт. Пушхиет ясәт ширн,

ванкүтдә детут вевтама па потум ширн мәдә. Шит пәтә тәм вер түңматтә кеши әңкетәшәт әшколая нәттә тәхи пүншәс. Дыв ар пүш ияха әктәшийдсәт, күтәдн путремәсәт, ләдн уша павәттә, муй ширн нявремәт епләңа па яма лапәттә. Мәтә әңкиәши дәңхәд ки, ләдн дыв нявремәтә мет яма ат лапәтсә, 44 арат шойт тумпийн дыв сәттәдә вух сухуптәтә питдәт.

Нәттә ширн лапәт-

тә пушхиет пәтә хәтл мәр детута есәлдә вух аршәкә версә. Интәм ши вера 200 арат шойт вух есәлдә питдә.

Ши юпийн әктәшум кәшәйт әңкетә па нявремәт лекшиттә па ямәлдә йилуп тәхи олаңән путәртсәт. Шитә 2018-мит одн Сәрхәнд вошн йилуп лекшиттә тәхи пүншәс. Тәмванән ши мостә ямәлдә хот омәстә питдә.

Ирина САМСОНОВА

Вәйтәнтупсы прокурор пида

Емвошн РИЦ «Югра» немуп айкеләт әкәттә тәхийн телевиденияйн, радивайн па газетайн рәпиттә хәннехуятәт Югра мұв округев прокурор Евгений Борисович Ботвинкин пида вәйтәнтәйдсәт.

Вәйтәнтупсы мәнум пурайн Евгений Ботвинкин путәртәс, муй ширн юхи хәшум 2015-мит од мәр округев прокуратура хуятәт рәпитсәт. Шитә дыв жилищно-коммунальной, образования, миграция па мұң мұвев-йиңкев лавәлдә верәт иса артадуман тайсәт. Тәм хә ясәт ширн, Россия мұв 25 шурәс поступсы хұват ювряя дәшәтум вер түңмәтсәт. Нәд шурәс мұдтәс вер ши утәт эвәлд сута китсәйт. Ши әх унтасн округев арсыр тәхәтн рәпиттә хәннехуятәт ямсыева па мостә пурайн тыдәш вухәтн сухуптәйдтә. Шитә тәм пүш 900 миллион шойт мұдтәс тыдәш вух хуятәт еша павәтсәт.

Арсыр верәт тумпийн, тәм одн округев прокуратура па инспекция труда хәннехуятәт кашәң

тәхийн вәлдә рәпәтә верәт вантман тайдәт. Мұдтә ювря вер ки тывәд, ши рәпиттә тәхәт ямсыева артадәйдтә па вевтама рәпәтәд дәшәттә кәшәйт вухән пундәт па сута мәдәт. Шитә тәняд одн, прокурор ванлтупсы ширн, тәп нәд тәхийн вәлдә кәшәйт дыв хушәдә рәпиттә хәннехуятәтә тыдәш мәр холумттә вух иса ән сухуптәсәт. Әхәт ши нәд тәхи кәшәйт сута мәсәйт. Евгений Ботвинкин ясәт ширн, дыв хушәдә вәлдә хуятәт Югра мұвев кәшәйт па полиция пида кашәң вер ияха түңмәтләт.

Дұв юхтум әхә путәртәс, хутә шеңк яма тәм мәнум од мәр Нижневартоск, Когалым па Сүмәтвош район прокуратурайт арсыр верәт дәшәтсәт па түңширәңә рәпитсәт.

Владимир ЕНОВ

Ас хәлдә тыдәш 15-мит хәтәдн Емвошн РИЦ «Югра» немуп тәхийн телевиденияйн, радивайн па газетайн рәпиттә хәннехуятәт Югра мұв округев негосударственной пенсионной фонд кәшә хә Алексей Охлопков пида вәйтәнтәйдсәт.

Пенсия олаңән путәртәс

Ши вәйтәнтупсыйн А. Охлопков путәртәс, муй ширн юхи хәшум 15 од мәр округевн вәлдә хәннехуятәт пәтә пенсия вухәт дүңәтсәйт. Ас хәлдә тыдәш олаңмит хәтл 2016-мит од вүш эвәлт ши хуятәт, хуятәт государственной пенсионной тәхи эвәлт ияха әкүм пенсия вухәд Емвош негосударственной тәхия китсәт, ши әх әкүм вухәд елдә сухуптәтә ән питдәйт. Дыв тәм вүш эвәлт тәп страховою пенсия пеләкн дүңәттә питдәйт. 2015-мит од мәнум мәр кашәң хәннехә лұв әкәттә ширн дәшәтум пенсияйд негосударственной тәхия мәтә веритәс.

Емвош негосударственной ширн әкәттә тәхийн рәпиттә хуятәт нәмәсләт, хутә Россия мұв кәшәйт юхи хәшум олаңн шимәш закон

йилпа верләт, мәтә ут хұватн кашәң хәннехә мұң хушәдә вериттә питл әкәттә пенсия вухәд государства эвәлт нух вүтә па негосударственной тәхия киттә. Тәп ши пурайн Югра мұвевн вәлдә хәннехуятәт страховою па накопительной пенсияйн тәдәңтедн дүңәттә питдәйт.

Мосл луптә, хутә Югра мұв округев негосударственной пенсионной тәхи кәшә хә Алексей Охлопков ясәт ширн, дыв пенсия әкәттә вухәд унтасн ям ар йилуп хот округев луватн омәссәт. Тәмхәтл тәтә вәлдә хәннехуятәт пәтә әкәттә пенсия дыв вух ширн аршәкә дүңәттә веритләт.

Владимир НОСКИН

Н. Комарова Нижневартовск мўвн вәс

Ас хәдты тыләщ 17-20-мит хәтләт мәр округ губернатор не Наталья Комарова Нижневартовск, Мегион па Излучинск вошәтн рәпитәс.

МЕГИОН ВОШАҢ ЁХ ПИДА ВЭЙТАНТЫЛӘС

Тәнял, хән округ кәщә не Наталья Комарова Мегион воша яңхәс, лүв уша верәс, хути вошәң мир шеңк ар нүша тайләт. Лүв әрәлн па округ бюджет вухәт унтасн итәх нүшәйт тўңматсыйт. Пиресты хәтл юпийн вошәң думая 80 процент арат йилуп депутат юхтәс, Мегион вошкәщә Олег Дайнека йис. Айдыева нүшәйт тўңматты питсыйт. Тәп худна итәх вевтам верәт хәшсәт. Мегион вошн хотәт йилпатты вера шимд вух әкәтсы. Тәта вельщи әл мир уша верты питсәт, яма муй атма хотәт йилпатсыйт. Щит вер пәты немасыя оса тахи рәпитты питәс.

Щи тумпийн мир ямәдты па вәндтәты вернәәнн нүшәйт па вәлдәт. Щиты Мегион вошәң и не лупәс, хути пәльницин шимднуры па хәлүм тәхетн тәп и тохтүр хәшсәс. Мегион вошн йилуп пәльница омәсты мосд. Вошәң мир ямәдты вер тәты кәщәхәстәс, хутинуры шимла ән йис, щитәт па тәхет күтн ортсыйт. Округ губернатор не йилуп пәльница омәсты вер оләңән щиты лупәс: «*Ин округев луваттыйн ар пәльница омәсды, хән щитәт омәсты етшуптәдыйт, тәп щи юпийн йилуп пәльницайт омәсты олңитдыйт*».

Вәйтәнтупсыйн ар хуят йилуп хотәт оләңән иньшәссәт. Ин вошн хот ләтты пәты 40 миллион шойт вух вәд. Округев

луваттыйн 50 шурәс хуят йилуп хотәтн мәлдыйт, щи арат ёх арсыр поступсәт ширн хотәт лавәлдәт. Лапәт шурәс хуят балок хуша вәд, 170 миллион шойт вух мосд, ләдн щи нүша тўңматты.

Губернатор не лупәс, ин тәп щи ёха хот мәды, хуйтәт шеңк вевтам хотәтн вәлдәт.

Ар няврем тайты Рудаковской хоттел ёх вән пәмәщипа губернатор неңа лупсәт, хути лүв 2014-мит одн йилуп хот мәты нәтәс. Щи щемья ёх субсидия па нәтупсы вух унтасн йилуп хот ләтты веритәс.

Наталья Комарова лапәт щос мәр мир иньшәсупсәт хәдәнтәс па вәйтәнтупсы тәп ат пурәйн етшәс. Вәйтәнтупсыя нядсот мулдас хуят юхтыләс.

Щи юпийн Н.В. Комарова Мегион вошәң кәщәйт пида вәйтәнтыләс па дыведа партәс, хот нүшәйт яма ат тўңматләт.

НИЖНЕВАРТОВСК ВОШН РӘПИТӘС

Округ губернатор не Н. Комарова Нижневартовск вошәң мир пида вәйтәнтыләс. Вошәң киникайт лўңәтты хотн 300-кем хуят әктәшәс.

Мет вән нүша – щит катра хотәт йилпатты вер. Тәнял тәп 51 процент арат мир щи вер пәты вух сухуптәсәт. Кәщә неңев лупәс, ләдн щи верн вошәң кәщәйт, округ хотәт йилпатты тахи ёх па вошәң мир иешн, инумәсн ат рәпитсәт.

Щи тумпийн ар

хуят вера катра хотәт оләңән иньшәссәт. Нижневартовск вошн 2300 хоттел ёх катра хотн вәлдәт. Ин немасыя арталәты ёх непека шеңк катра хотәтнух хәншсәт, мәта утәт нух лосәтты мосд.

Югра мўв губернатор не вошәң кәщәйт партәс, ләдн дыв мира айкеләт ат тәсәт, муй арат йилуп хот омәссы, муй арат катра хот нух лосытсы, муй арат хуят балок эвәлт йилуп хотәт лүңсәт, муй ширн очередь мәнд. Вән йиңк нүша тўңматты пәты округ бюджет эвәлт 341-кем миллион шойт вух есәдсы, щи вух унтасн 101 хоттел ёх вән йиңк пурәйн йилуп хотәтә касәлсәт, 31 хоттел ёх худна йилуп хот лавәлдәт. Щи тухалпи 183 хоттел ёх вера катра хотәт эвәлт йилуп хотәтә касәлсәт, 174 хоттел ёх ищи йилуп хотәтн мәсыйт, вантә, сыры дыв вәлүм мўвәтн йилуп хотәтн омәсдыйт. Щиты 90 процент арат хот нүшәйт тўңматты вера мәнәс, яң процент арат – очередян дольты ёха.

Вәйтәнтупсы пурәйн уша йис, хути 2018-мит одн кимит кварталн Нижневартовск вошн йилуп пәльница омәсты етшәды, щәта ипуляң 1100 хуят ямәдты веритды.

Вәйтәнтупсыйн ар няврем тайты ёх нүша верәт оләңән ищи пугәр мәнәс. Округ губернатор не лупәс, хути сыры ар няврем тайты хоттел ёх пушхәт ар пўш тәрум пәты әрәңа-кәсәңа йиты хотәтә яңхты веритләт. Сыры Нижневартовск вошәң ар няврем тайты хоттел ёх тыләщ мәр и пўш тәрум пәты яңхты веритәс, ин Нижневартовск вошн –

хәлүм пўш, Мегионән па Нижневартовской районән – няд пўш.

Вәйтәнтупсы пурәйн хәнты хә Сергей Хунзи иньшәсәс, хән вошәң хәнтәт, вухалят па юрнәт хўд, вой вепәсләты щир тайты питләт. Юхды Н.В. Комарова лупәс, хути вантләдз, муй ширн тәм верн нәтты рәхл.

Щи юпийн округ губернатор не Н. Комарова арсыр кәщәйт пида вәйтәнтыләс па 60 вер нух вантты па тўңматты партәс.

ИЗЛУЧИНСК ВОШАҢ МИР ПИДА ПУТӘРТӘС

Округ губернатор не Н. Комарова Излучинск вошәң мир пида вәйтәнтыләс.

Мет сыры Нижневартовской район вудаң хә Анастасий Кауртаев округ кәщә неңа ям яснәт лупәс, хути лүв яма, округ мира нәтман рәпитл. Округ поступсәт унтасн Нижневартовской районән вўды ара йис. Щи юпийн лүв кәщә неңа шуши мир хурамәң пурмәс мойләс.

Вәйтәнтупсыйн вошәң мир кәщә неңа ар ям ясәң лупсәт, хути лүв вән йиңк пурәйн мира яма нәтәс.

Щи тумпийн вошәң мир машинайт яңхты атум кев әш, хотәт йилпатты вер оләңән иньшәссәт. Мир иньшәссәт, хән Излучинск вошн хоккейн юнтты хот омәсды, муй пәты пирәш, мәшәң ёх нәтупсәт тындад вәна йисәт.

Югра мўв кәщә не кашәң иньшәсупсыя юхды ясәң мәс, ястәс, хути кашәң хуята нүша тўңматты нәтл.

**Людмила
СПИРЯКОВА**

Мўвев давълты мәнсәт

Ас хәдты тыләш 15-мит хәтәдн округев губернатор дәнқәр хә Геннадий Бухтин мирхот әктыләс. Вәйтәнтупсыин путәртсы, муй ширн 2015-мит ол сүс пурайн призывной комиссия рәпитәс па муй арат айлат хуят служитты вўсы.

Югра мўв военком кәшә хә Юрий Буров яснәт эвәлт уша йис, хуты сүс-тәд пурайн 7591 айлат хуят нух вантсы, дәдн уша верты, рәхл муй әнтә дывәт армия вўты. Әхәт уша йис, хуты тәм арат әх эвәлт 1563 айлат хә шив вўсы. 3828 арат хуят вәндтәйдты па па нўша верн па оләтн служитты мәнәдәт. 1693 айлат хә арсыр кәши-мәш тәйләт, щит пәты юдн хәшдәт.

Армия вўюм әх эвәлт Россия мўвн 1381 айлат

хә мўвев давәләд. Мет ар хуят сухопутной тәхия китсы, итәх хәйт ВДВ, Морфлот, итәх әх ракетной па па тәхетн вәлдәт. Кәшә хә яснәт ширн, щит тәхета питты едпийн айлат әх иньшәсләйт, хулта мәнты дыв дәнхаләт. Әр па щом тәйләт ки, сәма рәхты тәхия китдәйт.

Мосл ястәты, 2015-мит ол васы мәнты тыләшн Югра мўв военной комиссариат тәхиян немасы аңкет-әсет нәтты тәхия пўншсы. Кәшә

тив Нина Колосенко павәтсы. Тәта округев луваттәйн кашән район па вән вош эвәлт 15 аңки-ащи дўнман вәд. Ешавәд апрәң нәңәт интернетн «Призывник Югры» немпи ут пўнш-ты дәнхаләт, дәдн кашән аңки-ащи пухиел эвәлт вәлупсы оләңән айкеләт павәтты веритәс.

Щи тумпийн культура верәт тәты департамент тәхия кәшә юкана вәдты ими Ирина Кибкало путәртәс, муй ширн дыв айлат әх пида рәпитләт. Щиты мәнум сүс-тәдн Пыть-Ях вошн армия пириюм әх пәты «Сибирь-Брасс»-«Служу Отечеству!» немпи якхот вәндтәсы. Щәдта тәм одн «Служитты хәя мойлупсы» немпи

кәсупсы дәшәттә нәмәслы. Округев хўваттәйн ашколайтн вәндтәйдты ай нявремәт солдатәт оләңән олюпн хурәт хәншты питләт. Щәдта щитәт хурәң непека пундәйт, дәдн армия мәнты хуята мойләты.

Әрәштәы верәт тәты департамент тәхия әх кәшә хә Евгений Редькин ищи айкел тәс, муй ширн дыв итәх айлат хуятәт пәты Пыть-Ях вошн әрәштәы кәсупсәт дәшәтсәт. Кәсты вер юпийн уша йис, хуты 13 айлат хәя сорни мевд пос мәты рәхәс, 60 хәннехәя пәтәрух мевд пос па 72 хуята щелвух мевд пос.

**Ирина
НОВЫХОВА**

«Най Аңки» сора юхәтл

Ас хәдты тыләш 20-мит хәтәдн Ёмвошн айкел хәншты еха «Най Аңки» немуп кина вәндтәты фестиваль оләңән ай павәтса. Мир әкмум хотн «Югорский кинопрокат» тәхия кәшә ики Дмитрий Пуртов ай лупәс:

– «Най Аңки» немуп кина вәндтәты вер XIV-мит пўш Югра мўвн 2016-мит одн тәнлуп тыләш 26-мит хәтд вўш эвәлт ай кер тыләш хәдмит хәтд вәнта питл. Тәта «Человечность» немуп кинайт кеша кәсупсы дәшәтлә. Щит хәдүм минута кем ай кина хурәт артадәләйт. Щимәш утәт тәнлуп тыләш оләңмит хәтд вәнты тәм кәсупсыя китты рәхл. Ин щит кәсупсыя Россия па Сирия мўвнән эвәлт кина хурәт мир китсәт. Щәдта «Короткий метр» немуп кәсупсыя питл. Щәта хәс минута кем мәнты кинайт нух вант-лайт па артадәләйт. Щив арсыр мўвәт эвәлт кина верты тәхетн

вәндтәйдты студент нявремәт рәпәтайт китсәт. Тәм кәсупсымет мосл, тәми унтасн айлат әх вәндтәйдләт. Щи тумпи тәнлуп тыләш 28-мит хәтәдн Россия мўв ариты хә Евгений Дятлов етнхот дәшәтлә па мира «Контрибуция» немуп кина хурд вәндтәды. Лўв ищи щитәт артадәты тәхия дўнман вәд.

Елды Д. Пуртов ясәң эвәлт уша йис, арсыр мўвәтн вәдты шуши мирәт оләңән кинайт вәндтәләйт. Ин дыв Китай па Индия мўв әх пида щит оләңән путремәдәт. Тәм ол нявремәт кеша ищи немасыя кинайт вәндтәты питләйт. Тәм вәйтәнтупсыин ай тәпиет хәншум хурәт

кўтн «Мәнема мосты кина» немуп кәсупсы дәшәтсә. Щив Россия мўв па па хон пеләк мўвәт эвәлт нявремәт сот нядәң хәншум хур китсәт. Мет тәса па яма верум хурәт Ёмвошн «Югра-Классик» немуп хотн мира вәндтәләйт. Тәм емәңхәтләт пурайн Бельгия, Чехия, Польша па Германия эвәлт нявремәт кеша кина верты әх юхәтләт. Дыв айлат әх аканяң анимационной кина верты вәндтәты питләт. Щәдта ай тәпиета Суздаль вошн кина фестивальн нух питум кина вәндтәды. Щи тумпи режиссёр ими Наталья Бондарчук «Тайна снежной королевы» немуп йилдупут мира альдәлә.

«Най Аңки» немуп фестивальн кинавантты тын 25 шойт вух эвәлт 250 шойт вух арат, етнхот тын и щурәс

кәт сот шойт вуха хойл. Кинайта билет непек тәнлуп тыләш оләңмит хәтд вўш эвәлт дәтты пәкләты. Вантә, иса округ луваттәйн кинайт вәндтәты питләйт. Итәх тәхетн киника дўнәттә па йис пурмәсәт шәвити хотәтн «Най Аңки» немуп вән мирхотн хурәт вәндтәләйт.

Елды йис пурмәсәт шәвити «Музей природы и человека» тәхийн рәпитты кәшә не Светлана Лазарева ястәс:

– Мўң «Магия кино» немуп әмәш вәндтупсы дәшәтсүв. Щәта мойң әхлүв уша верләт, муй иты Югра мўва кина хурәт юхәтсәт. Щәдта хутыса тарнәң йисн Увәс мўв кәнаш ими дәмәтләс, мира альдәв.

Тәм емәңхәтләт оләңән елды па хәншты питлүв.

Ульяна ДАНИЛО

Югра мўвн Нявремат од пўншысы

*Излучинск вошн округ губернатор не
Наталья Комарова Нявремат од пўншас.*

Ши еманхатл пўншум пурайн округ кэща не лупас, хуты ай пура – шит шеңк шўняң пура, ши пурайн яма кал, муйсәр вән хуята эви-пух ийл. Ёраңа ки ийл, иса лаварт сўртат тўңматты веритл. «Мет ям, хән аңкет-ащет айтедн тумтак, сащан, анян, нумсән, ләхсән нявремат енмәддәт», – лупас Н.В. Комарова.

Ши тумпийн Нявремат од пўншум пурайн лўв Нижневартонской районән немасыя нявремат паты спортивной ашколайн тре-

нера рәпитты хәя Сергей Гисту «Заслуженной деятель физической культуры и спорта Ханты-Мансийского автономного округа - Югры» нем мас. Яма па вешката А.В. Ливна немпи искусствайт ашколайн рәпитты не Татьяна Солонина па нявремат паты спортивной ашколайн тренер хә Станислав Березин ищи ишакты не пек аң ёша холумтсәңән.

Елды ариты-якты нявремат етнхот алдәсәт,

щәта ханты йис путрәт эвәлт Шум-юхан ики олаңән хот вантсүв. Ши юпийн округ кэща не Н. Комарова няврематн ханшум хурат вантас.

Мосл лупты, хуты иса округев луваттыйн Нявремат од пўншты хәтл дэщәтсы.

Людмила СПИРЯКОВА

Там од верат нух вантсәт

Йилуп од питты едпийн Общественной палата ёх юхи хәшум пўш мирхота а́ктащийдсәт. Лыв нух вантсәт, муйсәр верат Общественной палата 2016-мит од шәпн па од мәр верты питл.

Мосл лупты, ши та́хи ёх сыры ола́т итытәм пўш ар вер дерамтләт. Лыв мирхотәтн социально-экономической верат 2020-мит па 2030-мит ола́т вәнты нух алумты ола́ңән Югра правительствә есдум поступсы, агропромышленной та́хи верат, тәса рәпитты хотәт ола́ңән путәртты питләт. Щәдта шуши мир культура па йис рўщ хәншты верат еманхәтл ола́ңән путәр мәнты питл. Мәшәң нявремат садика па ашколая яңхты вер ищи нух вантләт. Оса та́хи ёх па дерамтләт, хутысаты хәннехәйт хотн мәдыит па вәдты хотлад тәты верат ола́ңән.

Общественной палата ёх 2016-мит одн нух вантләт, муй кәщайт верләт, ләдн кәртәт па вошәт товийн йиңкән әл епәтсыйт; хотәң ёх күтәдн ал

кўлащсәт; 14-18-кем од луват ай ёх лўңән ат рәпитсәт. Ши тухәдпи дыв Екатеринбург вошн дэщәтты мирхотәта яңхты нумас та́йләт. Итәх хуятәт «СоДействие» немуп каш хәра (Москва) па V-мит социальной та́хия (Ёмвош) мәндәт.

«Об Общественной палате ХМАО – Югры» поступсы яңкем од юхды есәдсы. Ши вўш эвәлт округевн арсыр поступсәт па щира хәншсыйт. Россия оса та́хия луңум хә **В. Заболотский** нәмәсл, хуты округ закон па щира хәншты мосл. Вантә, ар вер күтн та́м пўдяң непекән аң хәншман, муй арат хәтл мәр кәщайта палата ёха мәтты верат ола́ңәнай павәтты рәхл.

Ши юпийн мирхотәң ёх «Парад дружбы народов России» немуп вер ола́ңән путәртсәт. Шит Россия еманхәтлә

пуштәты нумас вәд. Мет сыры щимәщ хәтл 2014-мит па 2015-мит ола́ңән Кировской область хуши верәнтсы. Мўвтел оса та́хи ёх ләңхаләт, ләдн па пўш Россия хўваттыйн ши ут ищи ат верды. Югра оса та́хи кәща не **Л. Чистова** лупас: «Худыева нәмләт, муй вўрн Россияйн 9-мит майн «Бессмертный полк» вер мәнәс. Тәнял ши ут шеңк вудаң вера вәс. Сыры ван хәтлуп тыләщ 30-мит хәтәдн мирев СССР сема питум хәтл пориләсәт. Ши пурайн дыв арисәт-яксәт па рәт мирлад дәматсух дәмтыйдсәт. Интум лыпәт тыләщ 12-мит хәтәдн кәртәтн па вошәтн рўщ па па мир дәмәтсухн дәмәтлюман щимәщ хурасуп еманхәтл дэщәтты мосл».

Ши вер ола́ңән В. Заболотский лупас, хуты Лангепас хуши ар од «Все флаги в гости к нам!» немуп каш хәр верәнтды. Ши хәтәдн арсыр яснуп мир рәт мирлад дәмтутәтн ари-

ләт па якләт. Лўв нә-мәсл «Дружба народов России» немуп хәр верты едпийн нух вантты мосл, хутысаты ши вошн арсыр мируп еманхәтл пориләты па, мосәң, ищиты верты мосл.

Рўщ па шуши мирәт культура дерамтты та́хи не **Е. Лоншакова** (Сәрханл) нумәсн, «Парад дружбы народов России» немуп вер ләщәтты едпийн ши ола́ңән Ёмвош округ хўваттыйн мир пида путәртты мосл. Вантә, кашәң та́хийн арсыр еманхәтләт верәнтлыйт. Мосәң, йилуп еманхәтл щитәт вәдлјаты артән верты. Сәрханл вошн кашәң од «Соцветие» немуп якты-ариты хәр дэщәтйылды, Нижневартонскаяйн – «Самотлорские ночи». Па вошәтн ищи арсыр еманхәтләт вәдлјәт. Па мирхотәң ёх лупсәт, «Дружба народов» вер кашәң муниципалитет хуши верты рәхл, тәп щәдсаты мир Ёмвоша тәтлјаты аң мосл.

Реональда ОЛЬЗИНА

Государственной поступсэт щирн яма рэпитсәт

Ас хәдты тыдәш 15-митн Ёмвош округ правительства хотн мирхот вәс, хута кәшәйт социально-экономической поступсәт олаңән путәртсәт. Губернатор дәңкәр хә Геннадий Бухтин лупәс, кӯш 2015-мит одн давәрт вәдты вәс, ишпи мӯң мӯвев хуши госпрограммайт посн тәса рәпата версы.

«Тәняд 25-кем поступсы 281 миллиард мултас шойт вух мәсүв, щит 96,5 процент ода хәншум план эвәлт вәс. Хәлүм программа 100-кем процент араттыя ләщәтсүв. Щитәт кӯтн хотәтмәтыолаңәннепек иса вудана тәйсәв.

Хәс поступсы вӯраңән 95-кем процент вӯша рәпатаверсүв. Тәпарсыр яснуп мирәт ләхсәңа вәдты поступсы непек посн 86,2-кем процент араттыя щит верты тывәс. Интум дәрәмтты моел, муй пәты мосты щирн рәпатаев ән версүв. Алпа, тәм пӯдяң тәняд ол киньши ләвәрта вәдты питдүв. Ишпи мӯңева яма рәпитты моел», – лупәс **Геннадий Бухтин**.

Щи юпийн дүв РФ Президент еслум поступсы олаңән ай павтәс. Уша йис, щи посн тәм пӯдяң округевн рәпата яма версы. «Щит вудәң вер. Вантә, кәд, хути округевн экономика па социальной верәт тӯңширәңа ләщәтман вәдләт. 2015-мит одн Югра вошәтн па районәтн 935-кем щурәс арат квадратной метра хот омәссы. Щикӯш мосты арат хот омәсты ән тывәс, ишимурт щи рәпата яма версы. Уральской федеральной округ мӯвәт кӯтн Юграйн 21-кем процент ипотечной вух мира мәсы, щит 21,7 миллиард шойт вух арат. Щи верн округев Свердловской область юпийн кимит тәхийн вәд. Хән вәдупсы яма йил, щи пурайн аршәк

хуят хот дәтты питдәт», – лупәс Г. Бухтин.

Экономика вер дәрәмтты департамент кәшә **Владимир Утбанов** иши государственной поступсәт па РФ Президент еслум непек олаңән ай павтәс. 25-кем поступсы эвәлт хотәт мәты олаңән непек, муниципалитетәта вухәт ортты вер па питы вуй холумтты щир олаңән хәншум непекәт щирн мет яма рәпата версы. Хәс программа посн 95-кем процент араттыин рәпата ләщәтсы. Тәп 86-кем процента здравоохранение па арсыр яснуп мир ләхсәңа вәдты әхтйин ләщәтум непекнән щирн рәпата версы.

Елды щи хә лупәс, хутысаты 2015-мит одн округевн хотәт омәссыит. Щи мәр хот омәсты олаңән арсыр непек хәншы па 180 хот омәссы. Щи вера хәлүмхушәңа миллиард шойт вух хултуптәсы. Щит унтасн 44 государственной па 136 муниципальной хот омәсты етшуптәсы.

Округев кәсна эвәлт хәт миллиард шойт вух арат нәтты вух мәсы, щит 95-кем процент план непек эвәлт. Муниципальной тәхет щи вера 651 миллион шойт вух мәсәт, щит 137-кем процент.

Моелупты, тәняд мет ар хот Нижневартовск, Нефтеюганск, Нягань, Югорск, Когалым, Ёмвош, Урай, Радужный, Нуви сәңхум па Сәрханл районнән хуши омәссыит. Округ хӯваттыин 103 хот омәссы, щит ай пушхәт ләвәдты тәхет, ашколайт, пәдницайт, спортивной хотәт па па утәт.

2015-мит одн Юграйн и миллион мултас квадратной метра хот омәсты моел, щит юкана 935-кем щурәс арат версы. Щит план непек эвәлт 84-кем процент. Тәндуп тыдәшн ямсыева уша йил, муйкем арат хот омәссы. Радужный па Ёмвош хуши мет ар йилуп хот версы, 155-кем па 127-кем процент арат. Югорск, Пыть-Ях, Когалым, Нижневартовск, Нягань,

Октябрьской, Сәрханл па Ёмвош районәт хот омәсты вер 100-108-кем процента ләщәтсәт. Нефтеюганской па Сӯмәтвош районнән хуши соткем араттыя щит верты еша ән тывәс. Нуви сәңхум, Нефтеюганск, Урай, Сәрханл, Лангепас, Покачи, Мегион, Кондинской, Нижневартовской па Советской районәтн хот омәсты әх атмәшәкә рәпитсәт, щәта план эвәлт 25-85-кем щи ут версы.

Хотәт омәсты департамент әх нәмәсләт, тәм пӯдяң шимл хуят хот дәтты питсәт. Щәдта тәняд хәннәхәйт хәлүмхушәңа процента ипотечной вух шимл вүсәт. Щи тухәдпи 2014-мит ол киньши хотәт тындышәк тына йисәт. Щит пәты итәх вошәтн па районәтн хот омәсты әх вевтама рәпитсәт па мосты пурайн хотәт ән омәссәт. Мирхот пурайн каш верты хушәп унтасн вошәтн па районәтн рәпитты әх Г. Бухтина лупәс, муй пәты дыв хушәла мосты арат хот ән омәссы.

Леккәр хотәт олаңән ки лупты, тәняд государственной поступсы рӯвн 49 миллиард мултас шойт щитәт омәстыя мәнәс. Щи вух эвәлт хәлүмкем миллиард шойт немхудта ән тәруптәсы. Щәдта кәртәң па вошәң мира хотәт дәттыя нивл мултас миллиард шойт вух кәсна эвәлт мәсы. Щит рӯвн 2488 арат хот ләтсы. Интум уша вәд, 2016-мит одн Ёмвош округ правительства еслум поступсы посн хотәт омәстыя яртәң мултас миллиард шойт вух мәды.

Реональда ОЛЬЗИНА

НҮВАН ОҢТУП СОТ ВҮДЭЛ

Йис телән Тэвлин Җх Сәрханл мұвн вұды давалман вәсәт. Ин ищиты ар хуят вәнт кәртәтн юкан вұды тәйләт. Ма ләңхалум нынана айлат ханты хә Валентин Тэвлин олаңан ханшты.

Ма лұв пидала Ёмвошн ай хопн кәсты тәхийн вәйтантайлдсум. Кәртәл Сәрханл мұвн Русскинской вош пұнальн Ин Ягун хуца вәл. Мин лұв пидала вәлупсы арсыр верәт олаңан хұв мәр путәртсумн. Валентин Русскинской вошн ашкола етшуптумәл юпийн ащел па аңкел пида вәнтшушийн вұды давалман вәлты питәс. Ащел педә вантман вұды пида катләсийлты вәндәс. Ши күтн вұды метлавәрттәйты. Вантә, таш и лотн вәлты аң пакал. Тәлн кеншәк вұды давалты. Ин ики вәнт кәртән вәлты хә хуят верты яма уша версәлә. Щәлта вельщи нәптәл вәлты пид вәйтәс. Наталья Даниловна пидәл Покачев Җх рәт эвәлт вәл. Лұв ищи вәнт кәртән енмәс. Ин лын Наталья Даниловна имәл пида кәт няврем енмәлдәән. Оля эвиәд яң ола йис. Русскинской ашколайн нялмит классн вәндтәйл.

Виталик пухәл олаңмит класса мәнәс. Лын интернат хотн вәлдәән. Тэвлин Җх кәртәл эвәлт Русскинской воша 12 километра кем. Рұтыщәты хәтләтн юхи вәнт кәрта нявремәл тәтәйдиләлә. Вантә, лынана әмәш авиет күтн камәншәшийлты. Тәмәх семьяйн кашәң хәннехә юканвұдытәйл. Валентин амәтман лупәс:

– Эвиәм аңкел пида әнтәстысәмәң. Пухем па ма пидама арсыр хә хуят верә вәндтәйл. Мин яха вой-хұд вәлдәс пәнта яңхийлдумн. Лұвела мет әмәш хұд кәтәлты. Воньшұмутәт ияха акалты.

Лұңан вұды пида еша давалрт. Ши пәта мұң педә па пирум яңхты пурайн ташев пәсәңан тәйләв. Щиты тәп нямәлт, педә па пирум йира вошитәйлдүв. Атл, хәтл мәр вұды ташев иса вантман тәйләв. Ин тәп шеңк давалрт. Ши пәта ма ләңхалум, нявремәләм ләлн яма

атвәндтәйлдәән. Әхәт мосәң вошн рәпата вәйтләңан. Ин вәнтән давалрт вәлты. Хұд, вұды нюхи, воньшұмутәт тыныты тәхи әнтәм. Ши пәта вух аң тәрмәл. Вұды давалты мұв шимла йис.

Тәм Сәрханл Җх айлат хә нұвәң оңтуп сот вұдәл тәйтәл тумпи шуши мир оса верәт тәты нәтл. Валентин Тэвлин «Югра мұв союз оленеводов» па «Югра лыднуптәты» тәхәңан хуца Сәрханл район әхтыйн кәщә ләңкәр хәя вәл. Ши рәпатайл олаңан лұв тәмиты лупәс:

– Ин тәм пурайн мұң мұв вуй нұх талты тәхет пида кашашты непекәт хуят рәпитлүв. Щәлта юкан вұды давалты мир арсыр вошәта хәнтәт вәлупсы ванлтәты па Җх авәң әхәлн әмәш пәта тәтәлты яңхләт. Ши тумпи шуши мир емәңхәтләт вертыйн, мұң нәтәслүв. Округн вәлты вұдәт худыева пәләл электронной шұңкән верты нумсәв ин йинумты питәс. Щиты 2016-мит ол вұш эвәлт вұдәт чип немуп утн верлайт. Щирн вұды вәшты шимл питл. Мет олаң пұш Югра мұв губернатор кубок пәта

Ёмвошн 2014-мит одн кәсупсы вұды давалты Җх күтн верийлсүв. Ин ищимәш кәсупсы 2016-мит одн Ёмвошн ай кер тыләшн ләщәтлүв. Шив иса округ вошәт эвәлт вұдәң әхәлн кәсты щира авиет тәйты Җх акумулят.

Валентин Тэвлин ванкұтды вұдәң әхәлн емәңхәтләтн кәсл. Щиты 2006-мит одн Русскинской вошн кимәт тәхи вұс. Ши тумпи молупшийн па вейнхәхәлман 2006-мит одн хәдмиттәхия юхтәс. Шуши мир оса верәт әхтыйн рәпиттәл пәта арсыришәкты непекәтн мойлуптәсы. Щәлта округ хәнтәт, вухәлты па юрнәт күтн ай хопн кәсты тәхийн ванкұтды олаң тәхи вүйләл.

Лұв шуши мир оса верәт тәты тәхәлн тәса па каркама рәпиттәл пәта вущайң ясәт китл «Югра мұв союз оленеводов» кәщә икия Степан Кечимова па Сәрханл район «Югра лыднуптәты» тәхи кәщә неңа Валентина Шадринәя. Вантә, тәм хуятнәән арсыр верән Җх памәтләңан па вәнт кәртәтн вәлты мирәна нәтәсләңан.

Ульяна ДАНИЛО

Ими верāt яма вэты ими

**Игрим воша рэпата ширн яңхемн
вэндата ювум имие Валентина Дорофеевна
Саратина (ащел опраш нем Вадичупова)
хота луңтыйлдсум. Интām нынана вухаль
ими вэлупсы па рэпата олдал олҥаҥн
хāншты лāңхалум.**

1953-мит одн Сүмāt-вош район Хурумпауль кэртāн Дарья Ивановна па Дорофей Николаевич Вадичуповнāн хотн Валя эвие сема питās. Вухаль хоттел ёхн тәп хәлүм няврем енмās. Нядмит пушхие щүщи шепты луваттын āнтәма йис.

Дорофей Николаевич тарум хуята вәс. Щāдта Вудāн Отечественной дадь пурайн лүв мет ям пушкāн эвāлт есāлты хәя вәс. Пāлдтап дадь етшум едпийн лүв давāрта мәшмāлсы, рәт мўвāда Дорофей Николаевич немасыя кўрнāла нётты юхнāнн юхтās.

Валентина Дорофеевна нядмит класс вэнты Ломбовож кэрт āшколайн вэндтылās. Щāдта Лэв āшколайн нивāд класс етшуптās. Ши юпийн елды вэндтыылды āн мāнās, āңкеда павāрт хот омāсты нётты мосās.

Еша рәт кэртāн рәпитās, щāдта Ивановской мўва щāшкан тыйты па пўн сухум верты тāхия вэндтыылды мāнās. Вантэ, ши пурайн щāта кэртāн лāйңнеңиет вәсāt. Щитāд етшуптумāд юпийн айлат вухаль неңие веткем ол мār фабрикайн рәпитās.

Әмāш, хуы Валентина Дорофеевна, ащелиты, пушкāн эвāлт есāлты вер така тāйд. Ипўш Ивановской мўвн вәлмāлдн пушкāнн тәса есāлты вэндтыылды

тāхи шивадās. Шив луңемās – щикем әмāш тāхи, нэш! Ши пура вўш эвāлт кашāң хātлд шив яңхты питās. Ванкўтды кāсупсыя яңхās па олāңмит тāхет вўйляс. Рўш хуятāt иньщāслāt: «А муй тāхийн щиты пушкāн эвāлт яма есāлты вэндтыылдсāн?» Вухаль неңие юхды луплд: «Ма увās мўв эвāлт юхātсум. Рәт мўвемн кашāң ими-ики лāңки сема ликумтты веритāд. Ащем щиты путāртылās – увās хāннехә мāнум әшн немāлт āн вәйтлāн!»

Щāдта 1979-мит одн Валентина Дорофеевна āңкед кāшаңа йис, щит пāты айлат не Хурумпауль кэрта керлās. Еша вәс па икия мāнās. Щāдта пидыеңāн Игрим воша вәдты-холты мāнсāңāн. Хәлүм няврем: кāt эви па пух енмāлдсāңāн. Вошн каркам не колхоса рәпитты вўсы. Нивāлхушьяң ол мār ай мис енмāлды неңа вәс.

Рўтьщāты вўша ювмāлдн Валентина Дорофеевна ёнтāсты питās. Вантэ, хурамāң вухаль ернасāt айтелн ёнты хошл. Ванкўтды арāң-якāң хуятāt пāты ернасāt верл. Ши тумпийн тыйты вер сāmāңа тāйд.

Валентина Дорофеевна «Хурум манси махум» («Хәлүм вухаль хуят») акты-ариты тāхия луңман вәд. Щит пāты ипўша Югра па Ямал мўвнāн хўват арсыр емāңхātлāта,

Валентина Дорофеевна Саратина
Вика хиднеңиет пидә

вәйтантупсәта яңхāд. Илатн вәна пелка ювум имет Коми мўв Ижемской районāн вухаль мир культура ванлтāsāt.

Мосл ястāты, апрāң имие кашāң ол «Лыжня Андрея» немпи лухāң кāсупсыя па «Шешкинской лўңтупсыя» яңхāд. Вантэ, тām әмāш верāt сема питум мўвāлдн ләщātлыйт.

Валентина Дорофеевна ям арат ишāк непек тāйд. Вещката рэпата тўвмāлд пāты «Ветеран труда» немпи мевл посн мойлāsы.

Юхи хāшум олātн вухаль ими пидыел хўв пāнта мāнās, хәлүм ол юхды ай эвел āнтәма

йис. Интām Валентина Дорофеевна Вика хиднеңие енмāлтāд. Елена вән эвел кәща хотн вух лўңātты неңа рәпитāд. Ши тумпийн Игримской профессиональной лицейн айлат ёха математика урок тәд. Дима пухл тām ванāн армия эвāлт юхтās. Лўв Дальний Восток мўвн служитās. Интām хўд велпāслуман вәд.

Ма Валентина Дорофеевна вўща яснāt китлүм, лāңхалүм, ләдн кāшилды-мәшилды, шәк вер āн вантман елды ат вәс, нявремлāдн лавāлман па мосман ат тāйды.

Ирина САМСОНОВА

Вет яйд кәшә не

Югра мўвн тарнаң йистелән Молдан ёх арсыр көртәтн вәлдәт. Тәм пўш нынана Ас мўвн Ваньшавәт көртән енмум Молдан не Надежда Ильинична Вах олаңән хәншлум.

Сүмәтвош районән Ваньшавәт көртән Илья Константинович па Нина Кирилловна Молдановнаң яртыяң няврем енмәлтсәңән. Тәм кәтнән хўв мәр дав-дәссәңән, хән Кәлташ Аңки лынаңа эвие мәд. Вет пух тайсәңән, шәдта вельщи 1966-мит одн эвие вәйтсәңән. Айтелән Надежда эвие яйдалн, рәтнадалн мосман енмәлтса. Вет яйд кәшә эви ашколайд етшумәд юпийн няврем вәндтәты неңа Ленинград вошн А.И. Герцена немуп

тәхийн вәндтылдәс. Елды рәт мўвда Ас пўңәд Ваньшавәт көртәда ашколая ай тәпиет вәндтәты юхтәс. Хәннехә нуви Тәрумн вәлдты мәрәдн мўв керәтл па арсыр рәпатая питыйд. Шиты Надежда Ильинична Нуви Сәңхум вошн нявремәт вәндтуман рәпитәс. Шәдта 2007-мит одн хәнты мирев газетая Ёмвоша рәпитты юхтәс. Кәт ол мәр дўв айкел хәншты неңа вәс. Әхәт 2009-мит ол вўш эвәлт «Хәнты ясәң» газета

Аңкел па вәтәң ёхлад пида

хуша ух редактор ими кәшә ләңкәр неңа питәс. Рәпата верәт әхтыйн округ луваттыйн яңхәд. 2011-мит одн «Хәнты ясәң» газета ухләңкәр не Надежда Вах грант вухәт ёша павтылдәс. Финно-угорской газетайтн хур вўйман рәпитты ёх кеша вәйтәнтупсы ләшәт йлдәс. Хур вўты ёх вәйтәнтупсыя Ёмвоша әкмийдсәт. Шиты Мордовия эвәлт Николай Ишуткин, Удмуртия эвәлт Валерий Нуриахметов па Ольга Чичирко, Марий Эл эвәлт Денис Речкин, Евгений Никифоров, Валерьян Петров па Анатолий Титов, Коми эвәлт Михаил Мельничук, Виктория Чугаева, Евгений Казаков па Ольга Худяева, Карелия эвәлт; Михаил Олыкайнен, Ямал эвәлт Алина Тоярова па Коми-Пермяцкой мўв эвәлт Елена Коньшина хур вўты юхтыйдсәт. Ин дыв вўюм хурлад киникая верман вәлдәт. Надежда Ильинична юхтум мирд хурамәң хўрәт вертәд пәта Шәншвоша тәтьдәслә. Дўв «Сәма рәхты Югра мўвие...» немуп хураң киника верәс. Шит культура верәт тәты департамент Ёмвош округев

губернатор грант вухәт мира алидум унтасн вәйтәнтупсы мәнәс па киника етәс.

Ащел вой-хўд вел-пәслуман, аңкел нянь верман рәпитсәңән. Ащел, аңкел - моньшәң, путрәң хуятнәң. Шци пәта ай пура вўш эвәлт йис арәт па путрәт хәләнтман эвие енмәс. Мир олаңән тәса хәншты хошл. Ар ол мәр тәса па яма рәпитмәд пәта Надежда арсыр мойлупсәтн мийдәсы, мәттакем Ишәкты непекәт тәйл. Шци тумпи тәм Молдан неңев икел пида эви па пух енмәлдәңән. Ин Мария эвел айкел кәншты неңа вәндтыйд. Андрей пухл ашколайн 11-мит классн вәндтыйд.

Тынәң Надежда Ильинична! Нәң сема питум хәтләнә, мўң ләңхалўв лупты:

– Ас пўңәд ар сәңхменәң өрн ат мәдыйн. Хўв нўвуп ар юхенәң вәлупсән ат лавәлда. Сәма рәхты ар верлән тәса ат мәнләт. Эвен, пухен шәшты өш пайды ат вәд. Нәңен партум пилыен пида хўв йис, хўв нәпәт шўняңа вәда!

Ашколайн мет олаң вәндтум нявремлад пида

Ульяна
МОЛДАНОВА

Йилуп музей пәхәрн версы

Нуви сәнхум районән Касум вошн 1991-мит одн музей пүншы. 2009-мит одн ши ут «Этнографический выставочный зал» немн пунсы. Там пўдяң ши ут «Этнокультурный центр города Белоярский» немуп тахия дәнман вәд. Ар од музей Амня кәртән вәс. Тәдн мира хўв шив шәшты вәс, дўнән хопн шив яңхты мосәс. Ищипа щәта арсыр мирхотәт па емәңхәтләт верәнтсыйт. Ши хотн рәпитты не Марина Кабакова лупәс, илатн дыв Касум хуши оса хот омәсты тәхи кәншсәт. Ши пурайн йилуп тәхийн музей верты нумәсн юхәтсыйт. 2013-мит одн лыпәт хойты тыдәщн йилуп музей щәта ши пүншы.

– Катра музея товийн па юхан потты пурайн яңхты щир иса әнтәм вәс. Тәдн муртәң хуят шив юхтыдәс. Итәх пурайн юхан хўват вот ещәлт рәпатая йитийн иса ищкийн потдыйн. Щит пәты нявремәт тәдн шив тәтыдәты давәрт вәс, дўнән хопн дывел шив тәты ән рәхәс. Ләдн мира кен ат вәс хот, щит Касумн омәсты нумәс версүв.

Интум дыведа кашәң хәтл алаңа вўш эвәлт етн нивд щос вәнты тыв юхтыйдты рәхд па вән әх, нявремәт, айлат хуятәт ванкүтлы тәта вәдлјәт. Нуви сәнхум вош эвәлт ищи мир нәдам тыв юхтыйдлјәт.

– Там пўдяң музей хуши муй вәд?

– Рәпитты хотәвн ванлтупсы верты пәты кәт хот йит тәйлүв. Кимит хотн неңәт па хәйтпәты пурмәс верты хот йитнән вәдлјәң. Щәлта ратәң хот па пурмәсәт ед тыныты тәхәңән версүв. Мет сыры Амня эвәлт хотәт па лупасәт тыв тәты дәнхасүв. Әхәт щитәт юкана йилуп утәт тәта омәссүв. Интум вўт кәрт па вой-хўд велпәсләты хурасуп тәхәңән версүв. Щорканәт па пән тәта тәйлүв. Емәңхәтләт верты сцена немуп тәхи омәссүв.

– Ма вәдәм, нын нәдам ванлтупсәт верлјәтн. Ши олаңәң ай павта.

– Пурмәс верты әх пәты ванлтупсәт верәнтлүв. Игорь Потпот хурәт эвәлт ищи щимәщ ут верлүв Александр Боков кўш нўм мўв хә, ар од Увәс мўвн вәд. Лўв пурмәслад «Живое тепло дерева» немуп ванлтупсыйн мира ванлтәсүв. Итәх ванлтупсәт вән хот йитн кәт тыдәщ мәр вәдлјәт. Пурмәс верты тәхийн ищи не-хә верум утәт эвәлт ванлтупсәт верлүв.

«Емәң юх, щўпәр юх хәнши» ванлтупсыйн тунты пурмәсәт мира ванлтәсүв. Ләдн мир ат вантсәт, муй щирн пўдяң хәнты пурмәс вертымосл. Маширемн, сувенирной пурмәсәт интум ищи мосләт, тәп щитәт хәнты щирн вертымосл. Касум мўвн онтупәт худна вердыйт, тәп итәх неңәт щитәт юврая верлјәт. Дыв итәх пурайн киникаят хуши вухалд хурамәт ванлтәт па щитәт хәнты пурмәса верлјәт. Ма нәмәслум, щиты верты ән рәхд.

– Ма тәта «Йис әх, йис вер» ванлтупсы шивалдәсум. Ши олаңәң путәрта.

– Кәт пўш Российской этнографической музей (Санкт-Петербург) эвәлт Карина Соловьева тыв юхтыдәс. Лўв дәнхас вантты, муйсәр мўва хәнты ученой хә Сергей Иванович Руденко (1855-1966) яңхәс. Лўв Русской музей хуши рәпитмәд пурайн 1909-1910-мит олаңәңән яртәң тыдәщ Увәс мўвн вәс. Илпи кәртән, Выркум кәртән па па тәхетн вәс. Непеклад хуши арсыр хәнты кәрт па хурамәт олаңәң хәншман вәд. Лўв рўщ ики па муй щирн хәнты ясәт хәләс, щиты непека хәншәс. Щит пәты итәх ясәт юврая хәншман вәдлјәт.

К. Соловьева мўңева лупәс, дыв музеел хуши 600-кәм С.И. Руденко верум хур вәд, щитәтн хәнтәт па вухалд ищи вәдлјәт. Ши хурәт немхәнты мира ән

ванлтәсыйт. Ши пурайн нумәсн юхәтсынов ши-тәт ванлтупсыйн Касум мира ванлтәты.

– Кимит хот йитн сәран мир пурмәсәт па хурәт нух ехәтман па пунман вәдлјәт. Муй нумасн ши ванлтупсы версәтн?

– Щәта мўң мира путәртлүв, хән па муй пәты сәранәт хәнты мўва касәлсәт. Вычегда юхан эвәлт коми-пермякәт па камской коми әх тыв йисәт. Мет олаңәң дыв Х-ХI-мит йисн тыв юхәтсәт, дыв йис кәртләд Кевавәт па Шәншвош пўңәдн вәйтсыйт. Вән Аңклум па Ай Аңклум кәртнән хуши йис пурайн ши мир ищи вәсәт. Катра йисн Стефан Пермской пәп ики сәранәт рўщ дәнха пойкщәты партәс. Дыв щит верты ән дәнхасәт, щит пәты итәх әх Увәс мўва хунтасәт. Щәлта нўша вәлупсы эвәлт ям вәлупсы кәншман ищи хәнты мўва касәлсәт. Касума сәранәт 1930-мит олаңәң вәдты юхәтсәт. Коллективизация немуп вер эвәлт тыв мәнсәт. Щит Каневәт, Рочевәт, Поповәт, Филипповәт па Вокучевәт. Там мўвн вўдылад ищи колхоза мәты партсыйт, щит пәты дыв сәран колхоз версәт па войдал шив мәслад.

– Едды муй верты музейн дәнхалты?

– Тынесты хәр катра йис щирн верты нумәс тәйлүв. Щәлта шай яньщты тәхи камн верлүв. Нявремәт пәты юнтты хәр ләщәтлүв. Әхәт экологической әш верлүв па музея юхтыйдты мира мўң мўвевн енумты юхәт, нөрщет па турнәт-варсәт олаңәң ай павәтты питлүв.

Реональда
СУРЕЙСКАЯ

«Путрэт, арэт, нарасты сыйт ханшты айдат ёх» немпи лўнтупсы

2015-мит од Югра мўевн Литература ода альсы. Щит паты манум од сухнум едпийн Югорской государственной университетн «Путрэт, арэт, нарасты сыйт ханшты айдат ёх» немпи лўнтупсы манас.

Там амаш вейтан-тупсы «Югра мўв шәийлты айдат ёх» (рўщ ширн «Югорские ваганты») немпитәхи 10 од постәты паты версы. Там оса айдат тәхи яң мултас од мәр айдат ёх паты филологической наукайт кандидат, лўңатты верәт яма вәты хуят па путрәт ханшты не Ирина Рябий унтасн пўншы.

Емәңхәтда Югорской государственной университет, Технологического педагогической колледж па Увас мўв нявремлўв паты искусствайт вәндәты хот эвәлт айдат ёх, литература па искусства верәт тәты хуятат па әд вошәң мир

әктәшсәт.

Там пўш мойн мир ешәлт Анастасия Жукова, Дмитрий Плотников, Валерия Куликова, Елена Капитанова, Анастасия Сенькина, Дмитрий Баянкин, Сергей Ремизов, Зарема Магомедова, Алина Дубасова, Антон Нахрачёв, Анатолий Брусницын, Виталий Сабадаш дыв ханшум стихотворениядал, путәрләд, арләд па нарасты сыйдал вәндәсәт.

Вейтантупсийн айдат ёх лўңтарәт лўңәтман пураинипуляң Виталий Сабадаш, Евгений Постнов, Дину Тодираш

па Даниил Грушак ханшум нарасты сыйдал сәшсәт. Щит шеңк сәмәңә хәләнтты вәс.

Щәлдә Ирина Рябий ясәң вўс. Сырыя лўв әктәшум хуят киникайт вәндәс, хута яң од мәр айдат ёхн ханшум путрәт ләшәтман вәлдәт. Щи юпийн Югра мўв шәийлты айдат ёх оса тәхи кәшә не ханшум

стихотворениядал хәләнтсўв.

Ма ширемн, щит шеңк мутрайң па сәмәң етнхот вәс. И щос ищи кәм манас. Вейтантупсы сухнум юпийн мойн мир юхи манты ән термәдәсәт, алпа, вантум етнхот сәмләдә хойс.

Ирина САМСОНОВА

Татья емәңхәтл

Айдат вәндтйылты ёх Татьяна немпи емәңхәтл едпийн Югорской государственной университет кәшә не Татьяна Карминская Ёмвошәң айкеләт ләшәтты хуятат пида вейтәнтйылс. Татьяна Дмитриевна айкел тәс, муй ширн дыв од мәр вәсәт, муйсәр йилуп верәт ләшәтсәт па хутыса там пўш айдат эвет па пўхәт Татьяна емәңхәтл постәты питләт.

2015-мит одн Югорской университетн «Попечительской тәхи» пўншы. Тыв Югра мўв губернатор ләңкәр хә А.А. Путин, вәндтйылты па айдат ёх верәт тәты департамент кәшә Л.Н. Ковешникова, Ёмвош округ дума кәшә ләңкәр хәйңән С.Ю. Дегтярёв па А.И. Сальников, «Северные технологии» немпи хотәт омәсты тәхи кәшә хә В.В. Мовсисян, Ёмвошәң пәдница кәшә А.А. Добровольский, Югра мўв оса тәхи кәшә

ими Л.А. Чистова па па ёх лўңман вәлдәт. Там оса тәхи арсыр нўша верәт тўңматты питләт, ләдн айдат хуятәта кеншәка вәндтйылты ат вәс.

Тәмхәтл Югорской университетн арсыр па хон пеләк ясәт, английской, немецкой, испанской, китайской, французской, чешской ширн путәрттты вәндәтды. Там ванән Институт народов Севера тәхи пўншы. Кәшә тәта Д.В. Герасимова вәд. Щит паты мосәң интам тәта ханты па вухәд ясәңә

айдат ёх вәндәтты питты. Т.Д. Карминская лупты ширн, рәт ясәт тумпийн, тәта әнтәсты, тыйты па сәк кәрәтты ищи вәндәтдыт.

Мосдјасты, тәмхәтл университетн 300-кәм шуши айдат хуят вәндтйыл. Дыв арсыр факультәтат пиридәт: мет ар юридической па филологической вәндтйылты тәхәңән. Щәлдә экологической, технической па па утәт.

Там одн айдат вәндтйылты ёх паты Татьяна немпи емәңхәтл вўраңән лапәт хәтл мәр

сыр-сыр вейтантупсәт, вәндтупсәт, нумсәң па әрәшты кәсупсәт ләшәтдыт. Щәлдә кашәң од иты «Кәшә пәшә» (рўщ ширн «Почта ректора») вер ләшәтды. Там пўш студентәт кәшә неңә ләшәтум проект верәт оләңән ханшты питләт. Мет амаш проект вер Татьяна Карминская пирийд па щи ут елды тәты нәтл.

Щи тумпийн айдат ёх күтәдн «Муй? Хута? Хән?» немпи нумсәң кәсупсы ләшәтды. Әрәшты вер сәмәңә тәйты айдат ёх сыр-сыр әрәшты кәсупсәтн навәртты, хәхәдты па па ширн кәсты питләт.

Ирина ПОСЛОВСКАЯ

«Кантык ях» община вера́т

Ар ол ма́р Сэрханл районан «Кантык ях» община вэд па рэпитл. Муй ширн лүв хуцела арсыр вера́т ма́ндлэ па муйса́р унтас вэнт кэртатн вэлты па велпасла́ты ханнехуятта тэ́дэ, ши вера́т ола́н ма ши та́хийн рэпитты не Светлана Васильевна Богданова иньщассем.

– Светлана Васильевна, муй ширн нын общинайн вэнт кэртатн вэлты ханнехуятт пид рэпитл па муйса́р вера́т нын лывела нётла́ты?

– Сэрханл район хуватн Угут, Таурово, Тайлаково, Каюково кэртатн мүн «Кантык ях» общинаев лапкайт тайл, ма́та ута́т эва́лт хантэ́т каша́н пүш лывела арсыр детута́т муй пурма́сэ́т дэтты веритла́т. Ши та́хетн вэлты лапкаита мосты детут иса мүн тэ́дэ. Ща́лта, хэн вэнт кэ́ртэ́т эва́лт юхтыйлты хуя́та́т рү́ть шы́ты ма́ндлэ́т, шит ищиты пенсия́ ханша́нышты лывела нётлү́в. Айда́т ханнехуятта́ йилуп хота́т холумтты, сыр-сыр мосты непека́т а́катты па субсидия вуха́т е́ша паватты па́та общинаевн рэпитты э́хлүв ар унтас верла́т. Ши тумпийн ху́д па вой велпасла́ты непека́т каша́н мосты пурайн вэнт кэ́ртатн вэлты хантэ́та ма́лүв. Шит па́та велпасла́ты ханнехуятт лывела мосты сыр-сыр непека́т иса общинаевн лэ́щатты веритла́т.

Лү́ң пурайн, хэ́лум тыла́щ ма́р, мүн ту́та́ң хопа́н Вэн па Ай юхана́т хува́т я́нхлүв па вэнт кэ́ртатн вэлты хантэ́та арсыр летута́т, ла́мэ́тсуха́т па лывела мосты пурма́сэ́т тэ́дэ. Шиты веритты кеман сыр-сыр вера́тн муй общинаев хуя́та́т ху́д-вой велпасла́ты э́хлүва нётла́т.

– Вэнт кэ́ртатн вэлты ханнехуятт «Кантык ях» община воньшү́мутат, но́ха́р сема́т, вэнтвой

суха́т, алпа, ма́лэ́т?

– Лыв ар пела́к вэнтвой суха́т па воньшү́мутат мүйе́ва ма́лэ́т. Вантэ́, мүй такла́ва лывела дэ́дн мет ла́ва́рт вэс велпаслуд вой сухла́д е́д тыныты. Юхи ха́шум ола́тн мүн хантэ́т эва́лт щима́щ вэнтвой суха́т дэ́тлүв, шит: ню́хэс, ла́нки, анта́тра, вэ́нта́р, ву́хсар. Ши ута́т мүн иши е́д тынылүв па ши унтасн общинаи́ң э́хлүв е́длы вэ́дла́т па рэ́питла́т. Та́мха́тл арсыр хуя́та́т «Кантык ях» общинаев ола́н лупла́т, ху́ты мүй ше́ңк ты́нды вэ́нтвой суха́твелпа́с э́хлүв эва́лт вү́лүв. Ши ханнехуятт а́н нэ́ма́сла́т ши ола́н, муй ширн каша́н велпа́сла́ты хэ́я та́лаң ол ма́р тыла́щ ву́х су́хупта́ты мосл. Шит па́та юхи ха́шум олн лү́в са́ттеле́д я́м рэ́питты, ху́ты лү́в ню́хэс вой суха́т ты́нша́ка па арша́к ипу́дяң дэтты веритл. Ща́лта мет ты́на́ңа Росси́я арсыр воша́тн сыр-сыр ла́мэ́тсух э́нтты та́хета ши вэ́нтвой сухла́д ты́нийд па е́длы а́н нэ́ма́сл, муй ширн велпа́слуд ханнехуятт вэлты питла́т. Мүй велпа́с э́хлүва тыла́щ ву́х су́хупта́лүв, ла́пкаита арсыр детута́т па пурма́сэ́т лыв па́теле́д тэ́дэ, Ща́лта мүйе́ва тыве́дт-тухелт вош эва́лт ай кэ́ртэ́та я́нхты ищиты ту́та́ң йи́ңк дэ́тлүв. Та́мха́тл и́дем пү́ш ты́на́ңа вэ́нтвой суха́т велпа́сла́ты э́хлүв эва́лт ки вү́лүв, шит ха́лэ́вт «Кантык ях» общинаев ну́шая йи́д па иса рэ́питты а́н питл.

– Светлана Васильевна, муй ширн нын е́длы рэ́питты нэ́ма́сла́ты?

– Ма шире́мн, муй ширн рэ́питсү́в сыры ола́тн, ищиты е́длы арсыр вера́т лэ́щатты питлү́в: е́ша ты́ндыша́к вэ́нтвой суха́т па воньшү́мутат вэ́нт кэ́ртатн вэлты ханнехуя́тлүв эва́лт вү́лүв, ща́лта ши ута́т ты́на́ңа е́д тынылү́в, мүйе́ва ха́шум ву́ха́тн община вера́т я́мсые́ва ту́ңматлү́в. Тэ́п шиты та́мха́тл вэлты па рэ́питты ра́хл. Шит па́та мүй «Кантык ях» общинаев ву́х лү́на́тты хуя́т, посту́псэ́т ширн вера́т ту́ңматты ханне́хэ, карты хопн я́нхты хэ́ тайты веритл па хантэ́та я́мкем вэн унтас вера́д. Та́мха́тл мүй общинаев тумпийн не́мулды щима́щ та́хи а́нтэм, ху́та арсыр ай вэ́нт кэ́ртатн вэлты велпа́сла́ты ханнехуя́та́т дэ́дн воньшү́мутат муй вэ́нтвой суха́т ма́ты веритса́т па шита́т па́та тыла́щ ву́х лывела холумтса́т па пенсия́ рү́тыша́ты та́дта ма́нсэ́т.

– Муйса́р воша́та па ма́та та́хета нын вой суха́т юхи ха́шум ола́тн ты́ныла́ты?

– Мүй «Кантык ях» общинаев эва́лт Москва, Ирку́тск па па воша́тн вэлты сыр-сыр хо́шум ла́мэ́тсуха́т э́нтты та́хет вой суха́т дэ́тла́т.

Ты́несты пурайн итэ́х шосн вой суха́тн а́н та́румды́юв. Шит па́та арша́к велпа́сла́ты э́х мүй ху́цева ки рэ́питас, шит дэ́дн щима́щ ну́ша вер иса а́н па вантсү́в. Ше́ңк я́ма ню́хэс вой суха́т дэ́тды́т, лыв ю́пелдн вэ́нта́р, ву́хсар, анта́тр па мет юхи ха́шум ку́тн ла́нки су́х тынылү́в. Та́м йисн ла́нки эва́лт тэ́п ай ху́рама́ң пурма́сэ́т верды́йт па шит па́та итэ́х ола́тн мүй ши вой суха́т е́д тыныты а́н веритлү́в.

– Светлана Васильевна, вэ́нт кэ́ртатн вэлты хантэ́т лү́ң пурайн муйса́р рэ́пата та́йла́т?

– Щима́щ вер ше́ңк вевта́м, ху́ты лыв тэ́п та́дн велпа́сла́ла́т. Ща́лта ка́т муй хэ́лум пү́ш вэ́нтвой суха́т ма́лэ́т. Мүй па ши суха́т е́д тынылү́в па каша́н велпа́сла́ты хуя́та ка́тху́щя́ң тыла́щ ма́р е́ша паватты ву́ха́т ха́ндшта́лүв. Вантэ́, хэн велпа́с хэ́ пенсия́ ма́нты пита́д, ши пурайн зако́н ширн каша́н тыла́щ я́мсые́ва арта́ла́д, рэ́питас лү́в мүй а́нтэ́.

– На́ң шире́нэ́н, я́м рэ́пата «Кантык ях» общинаи́н та́йла́н?

– Ма нэ́ма́стемн, мосты вер верлудм. Мүй сы́рыя коопзверо-про́мхо́з а́н ищиты хантэ́т пид рэ́питсү́в.

Владимир
ЕНОВ

Тәм йис хәнтэт ищи леккәра вәндтәйлдәт

Тәм хәтл шуши айдат әх леккәра па тохтұра вәндтәйлдәт.
Щитәт күтн Наталья Анатольевна Кочеткова вәл, дұв Ларьякской пельницайн рәпитл. Наталья – Ас хәнты, сема питәс Вампугол кәртән Нижневартонской районән. Дұв рәтләл Пасол немуп хәнты кәрт эвәлт вәсәт. Интум Вампугол хуши шимл хәнты хәшәс, арәл пеләк хуят щит нұм мұв әх. 2005-мит одн Наталья Анатольевна Ёмвошн медицинской академия етшуптәс па интум нивл од мәр Ларьякән вәл. Ма дұв пидала тәнял путәртсум, хән ши кәрта яңхсум.

– Эви опрәш немем Ланюгова, ащем белорус вәс, аңкем хәнты. Муй ширн опрәш немем тывәс, ши олаңән илатн непекн дұңәтсум. Щәта хәншман, катра йисн и шурас хә лань немуп вұды нұм мұв эвәлт юхи вошитәс. Щит пәты әхәт ши вой хурасуп опрәш немән пунсы. Аңкем хәнты опрәш нем тайл – Камчатина.

– Нәң хәнты, щит пәты ләңхалум иньшәсты, рәт ясаңән путәртлән?

– Хәнты ширн путәрттәт иса ән хошлум. Вантә, мет сыры рұш аш-колайн вәндтәйлдсум, әхәт институтән рұшәт күтн вәсум. Аңкем-ащем юдн иса рұш ясаңән путәртсәңән. Хән хәнтәт рәт ясаңән путәртләт, итәх ясәт мутшәлум.

Аңкема 55 ол, дұв рәт ясәл вәлдә. Мет сыры дұв Большетархово хуши вәндтәйләс, ашко-ла Ларьякән етшуптәс. Щәта вәлмәл мәр ясәл юремәслә, щит пәты аңқаңкел хәрмәтыяс: «Муй ширн нәң рәт ясәң юремәсән?». Вантә, интерната мәнмәл едпийн аңкем иса рұш ширн ән путәртәс. Вә-

нәшәка ювмәдн йилпа хәнты ясаңән путәрттәт питәс.

– Ма вәдем, Ларьякән итәх әх вәдтә хот ән тәйләт. Нәң тайлән?

– Хән тыв касәлсум, и хот йитуп хотн мәсыюм. Интум кәт няврем тайлум, щит пәты хотәвн ермат па 2009-мит од вұш эвәлт хот вәләдтә нартупа хәншаньщман вәлдум. ән вәдем, хән вәншәк хотн мәдыюм, кәртәвн шимл хот омәсды.

– Интум рәпатаен олаңән ай павта.

– Мун хушева шуши мир нух тұңматты сәмәңәт. Ма вант-темн, дыв нәдам дерамтләт, тәлаңәт муй кәшитләт. Вантәдем, ванкұтлы пуртән ләтты пәты тохтұрат хуши

юхтәйлдәт па вәл-лениәл нух вантләт. Хуйтат вұна ән яныш-ләт, нәдам пәльница йиләт. Янышты әх тәп мөшмәлтум пурайн тыв шәшләт.

Ма рәпитты тәхемн нивл труженик тыла немуп әх хәншаньщман вәл. Хәлүм хуят дыв эвәлтә хәнтәт, щит Аграфена Васильевна Тыманова (1927), Петр Федорович Тырин (1930) па Раиса Исаевна Прасина (1929). Мұң ванкұтлы дерамтлүв, кәшәңәтлыв муй әнтә. Щәлта вәл-вәл немасыя пәльница улты вохләлүв, ләдн тәта ямсыева дыведа нәтты. Тәм пұляң Петр Тырин ул. Нюхи ән дел, щит пәты гемоглобин немуп утл ая йис. Дұв лупәс: «Пирша йисум

па вой павәтты вәнта ән яңхлүм. Ләпкәйн тыныты нюхи мәнәма иса ән мосл». Щәлта кәды дерал лекшитлүв па ям пуртәнәт дұведа мийләлүв.

Лыпәт тыләшн Раиса Исаевна пәльница пундәв. Аграфена Васильевна тыләшкәм мұң хушева вәс. Дұв юдн ил рәкнәс па әшл шұкатәс. Дұведа 85-мит ол, ән шәкатты пәты воша ән тәсәв. Тәта дұведа нух тұңматты нәтсүв па интум әшл яма йис.

Щәлта ма хот йитема 46 мөшәң хуят хәншман вәл, ши әх эвәлт 25 хәнты. Ар хуят сем мөшәттәйләт, щит пәты мөшәңхуятә йисәт. Итәх хәннәхәйт мөшәл пәла сема питсәт. Хуйтат мөшәң әха дұңтәсләт, щитәт иса ән рәпитләт. Евгений Арханьев ипұш кәрәш тәхи эвәлт ил рәкнәс па пәллы йис. Интум вошәң тохтұрат хуши йилпа ән яңхәс, щит пәты кәшитты хуят немл худт вұсы па рәпитл.

– Татьяна Михайловна Любченко па Надежда Михайловна Тушиковская леккәр-ңән мәнәма лупсәңән, дыв ләңхалты, ләдн пәльница арсыр йилуп пурмәсн ат мәсы па Интернетн ат версы. Нәң щиренән, муй пурмәс нынана мосл?

– Рентген верты шұңк мосл, ләдн хәннәхәйт мөшмәлтум кұрлал муй әшлал пәла рентген вертыя воша ал китсыйт. Итәх пурайн щив мән-ләт, әхәт уша йил, дыв тәлаңәт. Пәльницайн принтер немуп пурмәс вәл, тәп ольпәң шұңк ән тайл. Кәшәйт лупсәт, ешайн ши ут мұңева мәләт. Щәлта рәпитты хот йитемн мәнәма компьютер мосл.

Реональда ОЛЬЗИНА

ВӘЯТН ШИ ОЛӘҢҢАН

Медицинской академия немуп хот Ёмвошн 1994-мит одн пұншы. Мет сыры мұң мұвевн леккәра вәндтәты хот 1934-мит одн Остяко-Вогульск вошн пұншы. Ши хот мет олаңән фельдшерско-акушерской нем тайс, әхәт медицинской училищә йис, ши юпийн колледжа. Ши тәхийн ар хәнты па вухәл әх леккәра йисәт. Мұң әхлүв тохтұра мет олаңән Омск па Тюмень хуши вәндтәйлсәт. Хәнтәт күтн Елена Михайловна Сагандукова олаң тохтұра йис, дұв немл округев мирн яма вәды. Дұв юпелн вухәлңән Людмила Дмитриевна Овсянникова па Игорь Афанасьевич Пакин, хәнтәңән Екатерина Ивановна Мухина па Зоя Григорьевна Рубахова ищи вән непекәң леккәра йисәт.

Кэртӑң депутатта вэл

Виктор Владимирович Юмин Сӱмӱтнюл кэртӑн Сӱмӱтвош районӑн хӱд па вой велпӱслӱты хоттел хуятӑт хуши сема питӱс. Ваньщавӑт кэртӑн нивӱлмит класс вӱш вӱнта ӱшколая янхӱс. Ӗхӱт яртгяң па янмӱт классӱт Поднавӱт вош кӱтуп ӱшколайн етшуптӱс.

Ши вер юпийн вой леккӱра Омск вошн ол мӱр вӱндтылӱс, еша вӱс ши верӱд хӱйсӱлӱ па армия янхӱс. Щӱлта Виктор Тюмень вошн дизелистшира училища етшуптӱс па Тарко-Сале вош депн Ямал мӱвн рӱпитӱс. Мосл лупты, муй ширн 1990-мит олатн мӱв илпи таш кӱншты хуятӑт ишиты тылӱщ вухӱтн вевтама сукхуптӱсыйт. Щит пӱта

лӱв рӱпатайл вущкӱслӱ па Ваньщавта юхлы педӱа юхтӱс. Еша вӱс кэртӑн хотӱт хошмӱдты тӱхийн кочегар хӱ шира рӱпиттыпитӱс. Тӱмхӱтл хӱс ода ши йис, муй ширн лӱв ши тӱхи хуши рӱпитл па ши тумпийн кэртӑн хӱннехуятӱт депутат хӱа пирисы.

Лӱв ясӱндад эвӱлт уша йис, хути депутат ширн арсыр кэртӑн мир нӱшайт тӱнматл па

шит пӱта Поднавӱт вош администрация эвӱлт кашӱн пӱш нӱтупсы вохл, лӱдн Ваньщавтӱн сыстам йиңк мӱнты карты турӱт ат версыйт

па хӱннӱхӱ мӱш верӱт артадӱты ай тохтӱр пӱдьяница ат китсы. Поднавӱт вош кӱчайт веритты кемн иса нӱтлӱт. **Владимир НОСКИН**

Хӱдумъян хӱт ол мӱр вӱдӱт давлӱд

Сӱмӱтвош район Саранпауль воша янхмемн ма юрн хӱ Сергей Егорович Чупров пидӱа вӱйтӱнтӱдсум. Лӱв «Саранпаульский» совхоз хуши кимит пиркатайн вӱды давӱлты хуята рӱпитл.

Сергей Егорович Сӱмӱтвошн тӱндуп тылӱщ 25-мит хӱтлӱн 1963-мит одн сема питӱс. Хӱдмит класс вӱнты щӱта вӱндтылӱс. Щӱлта ӱңкел-ӱшел пидӱа Саранпауль воша вӱдты касӱлсӱт. Вантӱ, лын иши вӱдупсӱл мӱр «Саранпаульский»

совхоз хуши вӱдӱт давӱлман вӱнт шушетн вӱсӱн. Щит Егор Егорович па Евдокия Сергеевна Чупровӱн. Сергей 1979-мит одн Саранпауль вош ӱшколайн 8 класс етшуптӱс па ӱңкел-ӱшел иты вӱнт шушия рӱпитты мӱнӱс.

Ши арат ол мӱр вӱнт шушийн вӱдман Сергей вӱдӱт давӱлты вер яма па тӱса тӱд. Лӱв ар пӱш кӱща ӱхн ям рӱпатаел пӱты ишӱксы. Ар ол мӱр Сергей Егорович вӱнт шушелн пиркати-ра вӱс. Имел – Марина Васильевна Чупрова. Лын кӱт пух тӱйлӱнӱн. Юрий пухӱл ӱшел иты кашӱн ол Саранпауль вошн вӱлӱн ӱхӱлн кӱсл, ар пӱш нух питылӱс. Сергей Егорович вӱдӱт пӱсты кӱрумн хӱхӱлман кӱсупсийн тӱса кӱсты шир тӱйл, олӱнмит тӱхи вӱл.

Тӱм ванӱн лӱв семьяйл Саранпауль вошн хотн мӱсы. Интӱм нявремдал щӱта вӱлдӱт. Сергей имел пидӱа вӱдӱт давӱлман рӱпитлӱнӱн. «Щит давӱрт рӱпата, тӱп шимл тылӱщ вухн мӱдыюв. Ивудӱп хӱвн Кев хӱваттыйн, вӱнт хӱваттыйн вӱды тӱщев пидӱа кӱсдӱйлман ши вӱлдӱв», – лупл Сергей Чупров.

Саранпауль вош шенк хурамӱн мӱвн омӱсл, елды пелды ванттыйн Кев

рӱп кӱл. Мосл лупты, ар ол мӱр Кев хӱваттыйн Сосьвапромгеология мӱв илпийн таш кӱншты тӱхи рӱпитл. Сергей Егорович ясӱндад ширн, сыры вӱды енмӱдты тӱхетн мӱв-авӱт сыстам вӱс. Ӗхӱт олатн Кев хуши мӱв илпи таш кӱншты ӱх рӱпитлӱт па мӱвдал, йиңкдал хӱлӱна йисӱт. Вӱды давӱлты хӱ нӱмӱсл, хути елды шиты ши питл, вӱдыдал шимла йилӱт, вантӱ, ши войта сыстам мӱвӱт-авӱт мослӱт, вӱды лант яма тӱп сыстам мӱвн енумл. Ши тӱхетн, хута ар щимӱщ хуят рӱпитл, вӱдыдал шенк шимла йилӱт.

Ма лӱнхалум Сергей Егоровича лупты, лӱдн елды имел пидӱа тӱдана, яма ат вӱс, ши арат ол мӱр вӱды таш давӱлмел пӱты лӱдн лын ям тылӱщ вухн ат мӱсийнӱн па нявремдал лынана ат нӱтлӱт. Саранпауль вош пӱнӱлн щимӱщ хурамӱн мӱв лӱдн елды яма давӱлман ат вӱс.

Надежда НОВЫХОВА

Увас мират институт 85 ода йис

Тәняд Санкт-Петербург вошн Увас мират институт 85 ол постас. Ши арат ол мәр ар хуят непекаҥа йис. Ши җх эвәлт ар хуят рәт ясңат лавәлты вера ар җр пунәс. Увас мират институт 85 ол постаты пурайн «Реальность этноса. Роль образования, культуры и литературы в формировании российской гражданской идентичности» немпи XVII мўвтед мир научной мирхот вәс.

Мет сыры ши едпийн А.И. Гашилов айдат җх пида емәңхәтда ләщәтыйдсәт. Ши тумпийн тәта вәндты-дум җх олаңән хураң вәндтупсы версы. Вера Николаевна Тузакова «Любовь моя – Каларская земля» вәндтупсы верәс. Ёмвош эвәлт искусствайт центр нявремәт вәндтаты җх Л.С. Антипова, Н.Ю. Сайнакова па Ю.В. Кислицина җнтум ләмәтсухәт па арсыр сәкәң пурмәсәт адьман «Этнография» вәндтупсы версәт.

А.И. Герцен немпи Российской государственной университет кәща ики В.П. Соломин па Увас мират институт кәща не Л.Б. Гашилова унтасн хәлүм хәтл мәр арсыр мирхотәт, вәндтупсәт вәсәт. Ас потты тыләщ 10-митн университет хуща научной мирхот

рәпитты олңитәс, щит философской наукайт доктор, профессор И.Л. Набок тәс. Ши юпийн етнхот вәс. Щәта «Увас тәрум тўт» якты җх, ительменской па сәран җх яксәт. Ирина Давыдова, Светлана Чернышова па Тымкуль Рагтаны эвет хурамәңа арисәт.

Увас мират институтн 11-мит хәтлән научной мирхот мәнәс. А.И. Гашилов мойң җха институт аляс па путәртәс, муй щирн ин айдат җх вәндтыйлдәт. Ши юпийн вет секция рәпитәс, Коми мўв эвәлт юхтум мойң җх еңта пәсан версәт, ши тумпийн семинар вәс, хута путәртсы, муйсәрунтас Увас мират институт җх наука па вәндтыйлдыт вер пәты тәләт. Ши мирхотн Увас мират институт кәща не Л.Б. Гашилова ясәң тәс, муй щирн тәм йисн институт рәпитл.

Хәнты па вухаль неңәт

Аркадий Иванович Гашилов

Кашәң тыв юхтум хуят хәншум путәрд лўңтәс, муй щирн дыв хуцела вәндтаты вер мәнл, муйсәр нўшайт вәлдәт, муй щирн щитәт тўңматдыйт. Әмәщ вәс хәләнтты хәнты тәта вәндтыдум җх, хутыса дыв тәта вәндтыйлдсәт, муйсәр әмәщ верәт вәсәт.

Ши тумпийн ши хәтләт мәр арсыр верәта вәндтыйлдыт рәхәс. Ёмвошәң не Н.Ю. Сайнакова хўд сух ләщәтты вәндтәс, ләдн елды арсыр пурмәсәт җнтты. «Алгу» немпи ительмен мир якты-ариты тәхи кәща хә Леонид Сысоев дыв мирл якәт якты вәндтәс.

1-мит курсән вәндтыйлдыт эви Александра Ефимова хәнты ясәң урок тәты хот йитн мойң җх пәты

китайской мир щирн шай яныщты вер ләщә-тәс. Айдат җх хот йитн тәм институт етшуптум җх хурәт, газетайт хущи ши җх олаңән хәншум путрәт нух эхәтсыйт.

12-мит хәтәдн «Реальность этноса» мирхот етшәс. Ши пурайн уша версы, муй щирн хәлүм хәтл мәр җх рәпитсәт, муйсәр нумса юхәтсәт, ши юпийн Резолюция непек ләщәтсы. А.И. Гашилов па З.С. Рябчикова Увас мират институт етшуптум җх ишәкты непекәт җша холумтсәңән.

Александр НИКИТИН,
Увас мират институтән
1-мит курсән
вәндтыйлдыт пух

Хәнты ясәңа тулмащтәс
Людмила СПИРЯКОВА

Ямал мўв не Валентина Няруй

Югорск вош тывум вер

Округевн вѳдты хѳннехуятѳт ѳн па вѳйтлѳдт, хуты па муй ширн Югорск вош тывѳс. Щит пѳта ма немасыя ши вошн вѳдты «Музей этнографии и истории» хот кѳщяя рѳпитты не Ольга Викторовна Малоземова эвѳлт айкед вѳсум.

– **Ольга Викторовна, муй ширн па хѳн нын Югорск вошѳн тывѳс па мѳта ѳхн мет олѳнѳн вош омѳсты питса?**

– Мет олѳнѳн тѳм тѳхийн Комсомольской немуп ай кѳртые вѳс. Лѳв иса 1962-мит ол вѳш эвѳлт тѳта тывѳс па Кондинской района Югра мѳв округева закон ширн нух хѳншман тѳйсы. ѳхѳт 1992-мит одн лѳв вѳн воша йис па йилуп ширн Югорск немн мѳсы. Ши вер едпийн вошѳн кѳщайт тѳта немасыя мирхот версѳт, хута шуши хѳннехуятѳт ям хѳв нѳмѳссѳт, муй ширн йилпа тывум вош немѳтты рѳхл. Итѳх ѳх лупсѳт, хуы Арантур немн мѳты мосл, вантѳ, шимѳщ вѳн ѳнта дор лѳв пѳндѳлн вѳд. Кимит хуятѳт лѳнхасѳт, лѳдн йилуп вош Угра немн мѳсы. Щиты хѳскем нем лупсѳт па тѳп Югорск нем лѳведа рѳхѳс. Вантѳ, тѳм мѳв йис пурайт вѳш эвѳлт Югра мѳва вѳс па тѳта кондинской вухалѳт хѳл па вой ведпѳслуман вѳдты-холты ширлад елды тѳсѳт.

– **Муй ширн па шимѳщ ай кѳртые эвѳлт тѳта ши луват вѳн па хурамѳн вош тывѳс?**

– Мет олѳнѳн тѳм тѳхийн вѳнтѳху ѳвѳтты тѳхет версыйт. Вантѳ, Вудаң ладѳ етшуптум юпийн Советской Союз

хон пелкева сыр-сыр йилуп хотѳт омѳсты мосѳс. Щит пѳта мѳн мѳвев па коммунист ѳхлѳв кѳщайт немасыя шимѳщ поступсы лѳщѳтсѳт, мѳтаутунтасн аршѳк вѳнтѳху тѳта ѳвѳтты па нум мѳвѳта йилуп хотѳт омѳсты шира китты. Щѳлта Югорск вош кѳтѳпн вѳдты мет вѳн Мира немуп вош хѳлѳйн тыв юхтум хѳннехуятѳт сырыя хѳт мѳвхот версѳт, хута мет олѳн олѳтн дыв вѳсѳт. Ши верум хотѳт эвѳлт Комсомольской немуп ай кѳртые елды омѳсты питсы. Сырыя юх ѳвѳтты тѳхетн рѳпитты хѳннехуятѳт немасыя аршѳк нѳнхѳху павѳрт сопѳслѳсѳт, лѳдн тѳта тѳтѳн ѳхѳлн тывелт-тухелт сора янхты карты ѳш тѳнѳрѳна лѳщѳтты рѳхѳс. Ши ѳш верум пурайн шеңк кѳна йис увѳс мѳв эвѳлт Россия арсыр мѳвѳта вѳнтѳхуѳт, павѳртѳт

муй сохлѳт тѳты.

– **Муйсѳр хѳннехуятѳт тѳм тѳхи эвѳлт па иса Россия мѳв вѳн вошѳт вѳнты карты ѳшѳт версѳт?**

– Карты ѳшѳт железнодорожной войска хуши служитты хѳннехуятѳт версѳт. Арсыр ай юханѳт, тѳвѳт па кѳлѳт мухты тѳм карты ѳш солдатѳтн яма лѳщѳтсѳ. Россия мѳвевн сотмит космонавт хѳя Виктор Савиных лѳнѳтѳсл. Лѳв ишиты тѳм ѳш верѳс, хѳн армияйн вѳс. Виктор Савиных хѳлум пѳш тѳрма нух янхѳс па атѳлт ширн лѳщѳтум киникаялн шиты хѳншмѳл: «Тѳрма янхмем пурайтн иши аратлавѳрт вѳс, муй арат лавѳртѳн рѳпѳта Конда мѳвн, карты ѳш верман олѳтн, кашѳн хѳтл мѳр вантсум».

– **Хѳн па Югорск вошн тѳтѳн ѳхлѳт янхты карты ѳш версы па станѳия хот йит пѳншсы?**

– Щит Комсомольской кѳртѳвн 1962-мит одн версы па йилуп станѳия хот йит пѳншсы. Иса ши вѳш эвѳлт мѳн вошѳв вѳна енумты питѳс па Россия мѳвев арсыр тѳхѳта тѳлта шеңк ар павѳрт па сохѳл тѳсы. Мосл лупты, хуы вѳнтѳху мѳн хушева иса 1970-мит олѳт вѳш вѳнты ѳвѳтсы па иса нухлѳ карты ѳш хѳват ши тѳлсы. Ин станѳия лепн нѳн катрая ювум паровоз вантты веритлѳн. Шимѳщ машинайтн ши йис пурайн хотѳт омѳсты павѳртѳт муй сохлѳт Россия ар вошѳта па кѳртѳта иса тѳсыйт.

Ши паровоз немасыя памятник юкана тѳта рѳпитум хѳннехуятѳтн хѳйса, лѳдн ат вантсѳт тыв янхты ѳх, муй ширн сыры олѳтн тѳта хѳннехуятѳт вѳсѳт па вѳщкѳта рѳт мѳвел пѳта рѳпитсѳт.

– **Ольга Викторовна, нѳн елпенѳн вѳн па йилуп тѳрум хот омѳсл! Нѳн шѳнш пелкенѳн па муйсѳр вѳн хот вѳд?**

– Ма шѳнш пелкемн Югорск вош администратѳия хот омѳсл. Иса 1980-мит ол вѳш эвѳлт па 2000-мит олѳт вѳш вѳнта ши вѳн хот лѳпкая вѳс, хута арсыр летутѳт, пурмѳсѳт муй лѳмѳт-сухѳт вошѳн хѳннехуятѳт лѳтты веритсѳт. ѳхѳт 2009-мит одн ши вѳн хот па кѳт нурум версы па шив вошѳн кѳща ѳхлѳв касѳлѳт па рѳпитты питсѳт. Щиты Комсомольск немуп ай кѳртые эвѳлт вѳн па хурамѳн Югорск вош мѳн хушева тывѳс.

Владимир ЕНОВ

Ханты ясанг
(Хантыйское слово)
№2 (3446), 29.01.2016

Соучредители
Дума, Правительство
Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры
Издатель
Департамент общественных
и внешних связей Ханты-
Мансийского автономного
округа – Югры

Редакция

Главный редактор –
Решетникова Р.Г.
Телефон (3467)33-36-82

Заместитель главного
редактора – **Вах Н.И.**

Ответственный секретарь –
Новыхова Н.В.
Телефон (3467)33-24-02

Телефон (3467)33-24-02

Адрес редакции и издателя:

628011, г. Ханты-Мансийск,
ул. Комсомольская, 31
тел./факс (3467)33-17-52

E-mail: luima@ugracom.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru

Отпечатано:

ОАО «Тюменский дом печати»
г. Тюмень, ул. Осипенко,
д. 81-220.

Подписано в печать:

по графику 27.01.2016 г.
в 15.00.; фактически
27.01.2016 г. в 15.00.

Индексы **04393, 54393**
Тираж **2210** экз. Заказ **89**
Цена свободная

Газета зарегистрирована
Управлением Федеральной
службы по надзору в сфере
связи, информационных

технологий и массовых
коммуникаций по
Тюменской области, ХМАО-
Югре и ЯНАО. Свидетельство
о регистрации ПИ №ТУ 72-
00796 от 23 января 2013г.

Мнение авторов
публикаций не
обязательно отражает точку
зрения
редакции.